

Camelia Gavrilă, Mihaela Doboș,
Mariana Chiriac, Cezar Zaharia

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ PENTRU CONCURSURI, OLIMPIADE ȘI CENTRE DE EXCELENȚĂ

Clasele 9-10

ARGUMENT

Lucrarea *Limba și literatura română pentru concursuri, olimpiade și centre de excelență* este unică în peisajul editorial actual, întrucât propune un nou model de studiere a limbii, comunicării și literaturii, orientat către performanță și bazat pe situații de învățare stimulative și problematizante, în vederea obținerii celor mai bune rezultate la diversele competiții în care sunt antrenați elevii – *Olimpiada de limbă, comunicare și literatură română, Olimpiada Lectura ca abilitate de viață, Concursul de cultură și spiritualitate românească, Olimpiada Internațională de Lectură* etc. –, dar și la interviuri, workshopuri, proiecte din ariile culturale conexe disciplinei.

Spre deosebire de alte auxiliare didactice, cartea de față nu repetă conținuturile și schemele teoretice din manuale, ci dezvoltă un algoritm propriu al drumului către excelență. Temeiul acestuia îl reprezintă lectura programelor școlare din perspectiva olimpiadelor și a concursurilor, demers care implică o reorganizare și o deschidere a acestora către cele mai noi achiziții științifice și pedagogice ale domeniului de studiu. Astfel, din punctul de vedere al autorilor – transpus în lucrarea prezentă – excelență la limba și literatura română înseamnă:

- **accesul la informație științifică de cea mai bună calitate, nouă și verificată** (AFLĂ MAI MULTE!, TRASEE CRITICE FUNDAMENTALE, BREVIAR CONCEPTUAL);
- **aplicarea** cunoștințelor dobândite pe texte la prima vedere și **exersarea competențelor** științifice în contexte variate (APLICAȚII);
- **cunoașterea mai multor puncte de vedere** asupra temelor puse în discuție (PUNCTE DE VEDERE, PERSPECTIVE CRITICE);
- **reflecția personală** pe marginea unor opinii sau considerații științifice consacrate (REFLECTEAZĂ!);
- **exersarea gândirii critice și argumentative**, pornind de la situații de cunoaștere date (CITEȘTE, COMPARĂ, ARGUMENTEAZĂ!, CITEȘTE CRITIC! CONSTRUIEȘTE ARGUMENTE/ CONTRAARGUMENTE!);
- **dobândirea unei perspective interdisciplinare și interculturale asupra artei și a culturii** (LITERATURA ȘI CELELALTE ARTE, ORIZONT ESTETIC EUROPEAN. CONTEXTUALIZARE);
- **testarea nivelului de competență** (TESTE INIȚIALE), **evaluarea progresului individual** (TESTE DE ANTRENAMENT) și **verificarea stadiului de pregătire la final de clasă** (TESTE FINALE).

Cartea se adresează tuturor elevilor din clasele IX-X dornici să obțină rezultate de excepție la examene, concursuri și olimpiade de profil, fiind concepută ca un veritabil manual pentru performanță. Ea reunește, într-o abordare didactică funcțională și modernă, nu doar toate conținuturile prevăzute de programa școlară, ci și cele de curriculum extins – vizate cu deosebire în subiectele diverselor competiții la limba și literatura română – care se regăsesc în programele olimpiadelor, ale concursurilor și ale centrelor de excelență din țară. Dincolo de aceasta, elevul de liceu va găsi în lucrarea de față un ghid autentic pentru construirea și îmbogățirea culturii literar-artistice, fără de care personalitatea sa umană ar fi incompletă.

Lucrarea este gândită structural și strategic sub aspect pedagogic, astfel încât accesarea ei să se realizeze ușor și eficient, indiferent de nivelul de studiu sau clasă. Cele **patru părți** conturează în mod sistematic harta disciplinei limba și literatura română, pe care o explorează gradual și temeinic.

Partea I: Limbă și comunicare – reunește într-un tablou explicativ detaliat și avansat toate noțiunile teoretice din sfera limbii și a comunicării prevăzute de programele școlare IX-X, atât cele din curriculum nucleu, cât și cele facultative. Fiecare segment teoretic este urmat de aplicații pe texte-suport la prima vedere, adecvate noțiunii respective, ale căror cerințe, concepute transversal, urmăresc împlinirea celor trei domenii de studiu – limbă, comunicare, literatură –, în vederea cultivării spiritului critic și argumentativ al elevului, dar și a valorizării dimensiunii cultural-estetice și a creativității acestuia.

Partea a II-a: Clasa a IX-a – conține sugestii de interpretare, aplicații și teste pentru toate temele propuse de programa școlară: *Adolescența, Joc și joacă, Familia, Școala, Iubirea, Scene din viața de ieri și de azi, Aventură, călătorie, Lumi fantastice, Confruntări etice și civice, Personalități, exemple, modele.*

Partea a III-a: Clasa a X-a – este organizată în trei capitole – *Lectura textului epic, Lectura textului liric, Lectura textului dramatic* –, în interiorul cărora sunt tratate sistemic și articulat noțiunile de teorie literară prevăzute de programă.

Partea a IV-a: Literatura și celelalte arte – conține un prim segment de inițiere teoretică în problematica fiecărei arte prevăzute de programa pentru liceu, urmat de aplicații și 6 teste care valorifică relațiile literaturii cu toate celelalte arte.

Lucrarea se încheie cu **Bibliografia** științifică pe baza căreia a fost concepută, ea însăși o sursă de informații complexă și de referință pentru studiul aprofundat al limbii și literaturii române.

Premisa și motivația autorilor lucrării de față este că învățarea și educația literar-artistică nu se realizează doar în context școlar, ci permanent și pretutindeni, în medii formale, dar și informale și non-formale, astfel încât crearea unor contexte editoriale în care elevul nu doar primește informația, ci este ajutat să o dobândească singur, printr-o învățare activă și accesibilă, devine, conform programelor școlare actuale, o condiție a „formării personalității elevilor și a pregătirii pentru integrarea într-o societate bazată pe cunoaștere”.

Autorii

CUPRINS

<i>Argument</i>	3
Partea I – CONȚINUTUL ÎNVĂȚĂRII	5
COMPONENTELE SITUAȚIEI DE COMUNICARE	5
Funcțiile actului de comunicare.....	6
APLICAȚII	7
TEXTE FICȚIONALE ȘI TEXTE NONFICȚIONALE. TIPURI TEXTUALE ȘI STRUCTURA ACESTORA.....	8
Textul descriptiv	10
Textul informativ	11
Textul argumentativ. Structuri și tehnici argumentative	11
Textul memorialistic	13
Textul epistolar	13
Textul jurnalistic.....	14
Textul juridic-administrativ	15
TEXTUL DESPRE TEXT: COMENTARIUL, ESEUL, ANALIZA, SINTEZA, PARALELA.....	15
APLICAȚII	18
NIVELURI ALE PRODUCERII ȘI RECEPTĂRII TEXTELOR.....	20
APLICAȚII	24
VALORILE STILISTICE ALE UNOR CATEGORII MORFOSINTACTICE.....	25
Rolul verbelor în narațiune.....	25
Rolul adjectivelor în descriere.....	28
VALOAREA STILISTICĂ A SEMNELOR DE PUNCTUAȚIE	29
APLICAȚII	30
MONOLOGUL ȘI DIALOGUL	31
DEIXIS ȘI ANAFORĂ	35
APLICAȚII	36
LIMBĂ ȘI LIMBAJ. REGISTRE STILISTICE	38
CUVÂNTUL. DENOTAȚIE ȘI CONOTAȚIE.....	39
REGISTRE STILISTICE	40
APLICAȚII	43
STILUL. CALITĂȚI GENERALE ȘI PARTICULARE ALE STILULUI. STILURI FUNCȚIONALE.....	44
APLICAȚII	48
TIPURI DE DISCURS. DISCURSUL POLITIC.....	49
POLEMICA	52
Partea a II-a – CLASA a IX-a	54
TESTE INIȚIALE.....	54
Testul 1	54
Testul 2	55
Testul 3	57
TEME LITERARE.....	58
Adolescența	58
APLICAȚII	59
Joc și joacă	60
APLICAȚII	61
Familia.....	61
APLICAȚII	62
Școala.....	63
APLICAȚII	64

Iubirea.....	65
APLICAȚII	66
Scene din viața de ieri și de azi.....	67
APLICAȚII	68
Aventura, călătorie.....	69
APLICAȚII	70
Lumi fantastice.....	71
APLICAȚII	72
Confruntări etice și civice.....	73
APLICAȚII	74
Personalități, exemple, modele	75
APLICAȚII	77
TESTE DE ANTRENAMENT	78
Testul 1	78
Testul 2	80
Testul 3	82
Testul 4	84
Testul 5	85
Testul 6	87
Testul 7	88
Testul 8	90
Testul 9	91
Testul 10.....	93
TESTE FINALE	95
Testul 1	95
Testul 2	96
Testul 3	97
Partea a III-a – CLASA a X-a.....	100
TESTE INIȚIALE.....	100
Testul 1	100
Testul 2	101
Testul 3	103
LECTURA TEXTULUI EPIC.....	104
APLICAȚII	106
Specii epice/Basmul cult.....	108
APLICAȚII	109
Nuvela	110
APLICAȚII	110
Povestirea	111
APLICAȚII	112
Romanul.....	113
Romanul în spațiul românesc. Trasee critice fundamentale	114
APLICAȚII	118
Instanțele comunicării în textul narativ. Autor. Narator. Personaj. Cititor.....	121
Naratorul și perspectiva narativă.....	125
Personajul.....	128
Cititorul.....	133
APLICAȚII	135
Tipare narative în proza fantastică.....	136
APLICAȚII	139
Textul. Breviar de concepte.....	140

LECTURA TEXTULUI LIRIC	141
APLICAȚII	145
Poezie și realitate: „procedee de tratare a realului”	146
Tipuri de lirism	147
Poezia epică și poezia lirică	148
APLICAȚII	149
Limbajul poetic. Figurile de stil.....	151
APLICAȚII	156
Elemente de prozodie	157
APLICAȚII	161
Instanțele comunicării în textul poetic.....	162
APLICAȚII	163
Timp și spațiu – relief poetic.....	164
APLICAȚII	166
LECTURA TEXTULUI DRAMATIC.....	167
Particularități ale construcției subiectului în textul dramatic.....	167
Particularități ale compoziției textului dramatic	168
Personajul dramatic	169
APLICAȚII	170
Limbajul dramaturgiei.....	172
Rolul dialogului în textul dramatic	173
Rolul monologului în textul dramatic.....	174
Notățiile autorului. Didascaliiile	175
APLICAȚII	175
Timp și spațiu – relief dramaturgic	177
APLICAȚII	179
Specii dramatice. Comedia	181
APLICAȚII	183
Drama.....	184
APLICAȚII	185
Tragedia.....	187
APLICAȚII	188
Cronica de spectacol	191
TESTE DE ANTRENAMENT.....	192
Testul 1	192
Testul 2	193
Testul 3	195
Testul 4	197
Testul 5	199
Testul 6	201
Testul 7	202
Testul 8	203
Testul 9	204
Testul 10.....	205
TESTE FINALE	206
Testul 1	206
Testul 2	207
Testul 3	209
Partea a IV-a – LITERATURA ȘI CELELALTE ARTE	211
LITERATURA ȘI CINEMATOGRAFIA.....	211
APLICAȚII	214

TEXTUL DRAMATIC ȘI ARTA SPECTACOLULUI	215
APLICAȚII	220
TESTE	221
Testul 1	221
Testul 2	222
Testul 3	223
Testul 4	225
Testul 5	226
Testul 6	228
<i>Bibliografie</i>	231

EDITURA PARALELA 45